

Gyenesei József

Aki a kecskeméti barackpálinkát világhíressé tette

Vázlat Führer Izidor szakmai pályafutásáról

Führer Izidor szakmai tevékenysége és Kecskemét város szeszfőzdeüzemének története az 1930-as évek elejétől kezdődően a negyvenes évek végéig bezárólag, néhány köztes év kivételével, szorosan egybefonódott. Az üzem történetének ezen időszakáról már több írás is született a közelmúltban, így joggal merülhet fel a kérdés az olvasóban, hogy mi indokolja a kecskeméti szeszfőzde történetének újbóli ismertetését.¹ A válasz egyszerű: a korábbi tanulmányok alapjául elsősorban levéltári, illetve korabeli sajtóforrások szolgáltak. A közelmúltban azonban előkerült néhány „beszédés” dokumentum, amelyben Führer Izidor saját maga „meséli el” e sikerekkel és szomorúságokkal teli esztendőik történetét. A személyes hangvételű források, azok óhatatlan szubjektivitása miatt, mindig kellő óvatosságra kell, hogy intsek a hozzájuk forduló szakembereket, de a Führer Izidor által papírra vetett sorok egybecsengenek a releváns közigazgatási akták hivatalos leveleivel, így azok harmonikusan kiegészítik, illetve árnyalják egymást mindamellet, hogy számos nívóval is szolgálnak.

Személyes meggyőződésem, hogy Kecskemét városa sokat köszönhet Führer Izidornak, így ez a másik oka, magyarázata jelen publikációnak, nevezetesen egyfajta tiszteletadás a „barackpálinka tábornoka” előtt; és bár jelenleg még nem hirdeti emléktábla Führer Izidor munkásságának eredményeit az egykori szeszfőzde épületének falán, bízom abban, hogy ennek elhelyezése is hamarosan elkövetkezhet.

Az alábbi írás legfontosabb forrásai egy tizenkét oldalas, „Emlékirat” elnevezést viselő, Führer saját kezű aláírásával hitelesített gépelt szöveg, valamint egy „Pro memoria” című, rövidebb dokumentum, továbbá egy, a Kecskeméti Népügyészséghez címzett feljelentő levél.² Az első irat 1946 nyarán íródott, a másik kettő – keltezés híján – feltételezhetően ugyanezen év első felében keletkezett, és közös bennük, hogy mindhárom Führer Izidor szemszögéből látatja az eseményeket. A szeszfőzde egykori vezetőjét kecskeméti éve alatt sokszor és sokan támadták. A háború után még alig tért vissza korábbi munká-

1 Gyenesei József: A kecskeméti központi szeszfőző vállalat 1936. évi belső ellenőrzése. In: *Ingenia et studia. Tanulmányok a 80 esztendőös Iványosi-Szabó Tibor tiszteletére.* Szerk.: Gyenesei József. Kecskemét, 2013. 80–92.; Gyenesei József: Az égettortól a „bárackig”. Adalékok a kecskeméti barackpálinka történetéhez. In: *Forrás* 2018/7–8. 231–243.

2 Magyar Nemzeti Levéltár Bács-Kiskun Megyei Levéltára (MNL BKML) IV. 1910. c. Kecskemét Város Polgármesteri Hivatalának iratai. Közigazgatási iratok. (IV. 1910. c.) 10 146/1948. A három iktatatlan dokumentum a hivatkozott alapszámnál lehető fel, a továbbiakban „Emlékirat”, „Pro memoria”, illetve népügyészségi beadvány címmel hivatkozom rájuk. E helyütt jelzem, hogy az idézett forrásokban szereplő aláhúzások Führer Izidortól származnak.

jához, máris számos intrikával kellett szembenéznie. Az „Emlékirat” az ellene felhozott vádak cáfolataként íródott, a második forrás, mint elnevezése is mutatja, pusztán a múltbéli történések megörökítésére szolgált. A szeszfőzde irányítását 1939 őszétől Vitéz Gyulai Lajos vette át. A harmadik dokumentumból a háborús évek során lezajlott szeszfőzdei eseményeket ismerhetjük meg. A hivatkozott feljegyzésekben a húszas évek végétől kezdődően kronologikus sorrendben olvashatunk a csőd szélére került szeszfőzde megújulásáról és az ország legnagyobb és legmodernebb üzemévé válásáról, a városvezetés törekvéseiről a harmincas évek végén törvényben hozott diszkriminatív intézkedések kijátszására, valamint azok ellehetetlenüléséről, Führer munkaszolgálatos időszakáról, a holokausztról, az üzem háború utáni helyzetéről és az újabb jogfosztásról.

Führer Izidor fiatal évei

Führer Izidor üzleti múltjának kezdeteiről keveset tudunk.³ A rendelkezésre álló forrásokból csupán annyi derül ki, hogy Führer édesapja, Führer Miksa, a századforduló előtt telepedett le Olaszliszván, ahol vasszorgalommal, becsülettel szerzett magának jó nevet és biztos egzisztenciát. Foglalkozott terménnyel, szárított borseprővel, borkereskedéssel, de fő üzlete a pálinkafőzés volt, amelybe az addig is eredményesen tevékenykedő fiát is bevette. Führer Izidor fiatal kora ellenére elismert szakteknitely volt, ennek köszönhetően a jól megalapozott cég hamarosan országos hírűvé fejlődött. A pálinkafőzés monopóliumát a Pénzügyminisztérium a központi szeszfőzdekre ruházta át, ezért a vállalkozás kényszerűségből áttért a pálinka- és borkereskedelemre, amelyben szintén igen jó eredményeket ért el, így a család vagyona 1924-ben már közel hétmilliárd korona volt. Nagyjából ebben az időben alapította meg az ifjabbik Führer a Gyümölcszseszipari és Értékesítő Részvénytársaságot, amelynek érdekkörébe a sóstóhegyi, a nagykállói, az ócsai és az olaszliszváki központi szeszfőzdek tartoztak. A modernül berendezett üzemek termelvényeit a társaság mint egyedüli bizományosuk értékesítette. Egyébként ez az rt. volt az első a pálinkaszakmában, amely váltóra, hitelbe adta el az árut a nagykereskedőknek. 1925-ben FKGY névvel létrejött egy szindikátus, amelynek a Gyümölcszseszipari és Értékesítő Részvénytársaság mellett tagja volt a hazai szeszipar másik két nagy monopóliuma: a KÉVE és a Fructus is. Az egyesülés működésének első évében infrastruktúra-fejlesztésre és nyersanyag-felvásárlásra nagyobb összegű hitelt vett igénybe, amelyért a szindikátus három tagján kívül a Führer Miksa és fia cég is kezességet vállalt. A fúzió azonban nem bizonyult sikeresnek, és hamarosan komoly veszteségeket kezdett termelni. Mindezek következtében a Führer család mindkét vállalkozása csődbe ment, sőt helytállási kötelezettségük következtében valamennyi ingatlanukat elárverezték. A bukást követően Führer Izidor a sóstóhegyi szeszfőzdehez került vállalatvezetőnek. Itteni pályafutásának a végére a vállalat egyik felmondás alatt lévő alkalmazottja által rosszindulatból elkövetett jövedéki kihágás tett pontot. Vétlenségük ellenére a hatóság az egész igazgatóságot, így köztük Führer Izidort is, eltiltotta a vállalat további vezetésétől.⁴

Magyarország lemodernebb üzeme

A Kecskeméti Központi Szeszfőzdet 1917-ben hozták létre, ami a húszas évek második feléig jól prosperált, majd az értékesítési lehetőségek szűkülésével évről évre egyre veszteségesebbé vált, az üzem teljes ellehetetlenülését végül a gazdasági válság idézte elő. A város termelői érdekében a bezárás helyett a szeszfőzde a bérbeadást választotta.

A megkötött szerződés alapján a céget 1931 és 1933 között a Sigmund Testvérek utóda Neumann Gyula nevű szegedi cég üzemeltette, de a tényleges üzemvitelért már ekkor is Führer Izidor felelt. „A Városi Szeszfőzde 1927-től 1931-ig teljesen üzemben kívül állott. Köztudomású volt, hogy a szüneteltetés főleg azért történt, mert a házikezelésben lévő Szeszfőzde nem volt kifizető és már [az] előző években is súlyos veszteséggel zárult az üzemvitele. 1931-ben az akkori városi főügyész, később polgármester, tárgyalásra hívott meg, hogy vegyem át valamilyen formában a Városi Szeszfőzde vezetését és tegyem lehetővé, hogy a Szeszfőzde üzemben legyen és hogy Kecskemét város gyümölcsstermelő közönségének érdekeit szolgálja. A Város ajánlatomat elfogadta, miszerint én a Városi Szeszfőzde teljesen korszerű berendezését vállaltam és annak üzemben tartását garantáltam. A Városi Szeszfőzde meglévő berendezését, mely teljesen primitív és avult, illetve teljesen használhatatlan volt, minden utolsó darabjába kiszereztem és hozzáfogtam az építéshez és berendezéshez. Hat éven át állandóan bővítettem, modernizáltam. Utolsó évben már odáig jutottam, hogy Magyarország ilyen célú legmodernebb, legnagyobb üzemét állítottam fel.⁵ Én 1931. előtt már Kiskunfélegyháza város szeszfőzdéjét építettem fel és tartottam üzemben, a város és a közönség legnagyobb meglepedésére. A kecskeméti szeszfőzde vezetésével párhuzamosan még a félegyházi szeszfőzdét is üzemben tartottam és minden keresetemet, minden forgótőkém, melyet Félegyházán használtam fel, a Kecskemét Városi Szeszfőzde felépítésébe öltem bele. De ezen túlmenően kölcsönöket vettem fel és használtam fel arra, hogy amint említettem már, Magyarország legtökéletesebb üzemét teremtem meg Kecskeméten, mely Magyarország gyümölcsközpontja is. Ennek során kezdtem meg a barackgyümölcsből való nagybani pálinkatermelést. Nehéz feladat volt. 162 000,- pengőt költöttem el reklámra. Igen nagy kockázatokat vállaltam, nagy terheket. Komoly összegeket költöttem el a külföldi összeköttetések megteremtésére. Én már 1936-ban Kecskeméten intervenció barackvásárlásokat eszközöltem. A magyar kormány csak ezután fedezte fel ennek jelentőségét és hathatós eszközét annak, hogy miképpen kell megakadályozni az ár letörést. A Külkereskedelmi Hivatal vezetője, dr. Bársonynak, valamint a földművelődésügyi minisztérium politikai osztályvezetőjének útja hozzám vezetett, tanulmányozni, hogy miképpen is kell intervenció vásárlást eszközölni. 1939-ben, mikor a zsidótörvényt megszavazták, a Városnak a szerződésemet fel kellett bontania. Békét akartam és nagy önbizalmam mellett én ezt az új szellemet csak átmenetinek tartottam és mindenbe békésen beleegyeztem. Nem akartam perlekedni, elfogadtam egy vezérképviseleti szerződést. Ezt tettem már csak azért is, hogy közreműködéssel meg tudjam menteni az üzem irányelvét és hogy ne essenek olyan hibákba, melyeket később nem fogok tudni reparálni. Én a Szeszfőzdében mindenemet itt hagytam. Összesen 24 000,- pengő készpénzt vittem el és hozzáfogtam a likörgyári rész kifejlesztéséhez és a termelvények további népszerűsítéséhez. Sajnos újabb és újabb rendeletek megfosztottak a további lehetőségektől. Már csak illegitim ügynöke voltam a magam által teremtett vállalatnak. 1939 őszén mintegy 900 hl kész barackpálinkát és annyi nyersanyagot adtam át a városnak, hogy még további 700 hl barackpálinkát tudtak termelni.”⁶

Führer az üzem házi kezelésbe vételének előzményeiről még részletesebben beszámolt az „Emlékiratban”: „A létesített alapszerződés és később létrejött megállapodás szerint

5 „A kecskeméti Központi Szeszfőzde új építkezéseit a múlt héten mutatta be a sajtónak. A bővítés, átalakítás és új felszerelés révén a szeszfőzde naponta 300 hektoliter bort vagy 200 mázsa gyümölcsöt dolgozhat fel. Örvedetes arányokban növekvő teljesítőképessége munkaalkalmat, a kecskeméti gyümölcsnek új értékesítési lehetőséget és magasabb árat biztosít és jelentősen közreműködött a borpárlat főzésével szőlősgazdáink gondjainak enyhítésében is.” Borászati Lapok, 1938. február 12. 57.; A Városi Szeszfőzde 50 000 pengős bővítési munkálatai. Kecskeméti Közlöny, 1937. november 21. 1.

6 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Pro memoriam”.

én a város szeszfőzdéjében ezt a beruházást érthetően azért eszközöltem, hogy a szerződés érvényessége ideje alatt ezt a reám eső várható jövedelemből amortizálhassam. Kikötöttünk tehát ennek megfelelő időtartamot. De mi történt? A szerződéseket nem gyakorolhattam ki, nem élvezhettem. És miért nem? Azért nem, mert a zsidótörvény javaslatának a parlamentbe történt benyújtása után a P. M.⁷ a város által hozzá jóváhagyás végett beküldött alapszerződést nem hagyta jóvá s azzal küldte vissza, hogy bontsa fel a város a szerződést velem, illetve vegye az üzemet házi kezelésbe.⁸ Köztudomású, hogy a P. M. öt évén keresztül tudatosan túrta a várossal kötött szerződésem kigyakorlását. De ezen idő alatt a város polgármestere esetről esetre *kisgyűlési határozatokkal szankcionálta*⁹ két ízbeni pótmegállapodásainkat is. Nem vitás, hogy jóhiszemű voltam mindvégig.”¹⁰

„Eltávozásom után munkásságom nem maradt abba...”

A további eseményekről, Gyulai Lajos szeszfőzdei vezetőként kifejtett tevékenységéről a néppügyészeti beadványban olvashatunk: „...dr. Kiss Endre polgármester vitéz Gyulai Lajost delegálta a Szeszfőzdehez, mint bizalmi embert, hogy őt lehetőleg bevezessem és oktassam. 1939. szeptember 1-én a Szeszfőzdet a város házi kezelésbe vette már és én még ezután likvidációval foglalkoztam.¹¹ Gyulai Lajosnak a házi kezelésbe vétel után első ténykedése az volt, hogy Kiss Endrén keresztül presszionált engem, hogy a Szeszfőzde zsidó tisztviselőjét, Klein Gáspárt önkéntes távozásra rábírajam. Ezután pedig már ő maga legrövidebb úton távolította el, illetve bocsátotta el Mendel Irén nevű második zsidó tisztviselőt. Az elbocsátásoknak az értelmiségi kormánybiztosság rendelkezései szerint sem volt jogalapjuk, mivel a tisztviselők létszámát figyelembe véve, mindkét tisztviselő alkalmazásban maradhatott volna, különös tekintettel arra, hogy én már szeptember 1-én megszűntem hivatalosan működni és sem fizetésbelileg, sem arányszámban sem befolyásoltam az említett tisztviselők működésének lehetőségét. [...]

Én a várossal történt megállapodásom alapján a Szeszfőzde és Rum és Likörgyárának kizárólagos vezérképviseletét vettem át és Budapestre költöztem. 1942-ben már, mint képviselő sem működhettem, mivel szeszes italokat közvetítői jogosítványom június 30-án be lett vonva. A képviseletet dr. Isépy Kálmán, volt Gschwindt gyári tisztviselő kapta meg.¹² Gyulai a legszigorúbb ellenőrzést gyakorolta a tekintetben, hogy a képviseletnek nincsenek-e zsidó ügynökei, igazolásokat kért a kifizetett alügynöki jutalékokról és ügyelt arra, hogy egy netán még meglévő zsidó alügynök az évi 200,- pengőt meghaladó jutalékot ne vehesse fel a képviselettől.

7 Pénzügyminisztérium.

8 MNL BKML IV. 1910. c. 4457/1938. A pénzügyminiszter a szeszfőzde bérbeadásának jogszabályi tilalma miatt nem hagyta jóvá a város és Führer közti színlelt szerződést, illetve rendelte el 1938 májusában az üzem házi kezelésbe vételét, amelynek tényleges megtörténtéig (1939. augusztus 26.) Führer Izidor ellátta az üzem vezetésével kapcsolatos feladatokat.

9 Itt megerősít értelemben.

10 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Emlékirat”.

11 A házi kezelésbe vétel pontos dátuma: 1939. augusztus 26. MNL BKML IV. 1903. c. Kecskemét Város Törvényhatósági Bizottságának iratai. Kisgyűlési jegyzőkönyvek. 287.

12 Gschwindt Mihály alapította az egyik első szeszgyárat Magyarországon 1868-ban. Első gyára a mai Corvin Mozi helyén volt, egyik legnépszerűbb terméke az Unicum nagy vetélytársa, az Aqua Vitae („élet vize”) nevű párlat volt. A céget az alapító fia, majd az unokája vezette, de a későbbi utódok már nem vitték tovább a hagyományt, így a Gschwindt-gyár beolvadt a nagy rivális Zwack-cégbe.

Én, mint egy szeszesáru ügynökség tisztviselője folytattam működésemet és mint ilyennek, alkalmam volt a Szeszfőzdevel nexust teremteni. Így üzleti látogatásaim során, amikor szeszfőzdeben tartózkodtam, a legsúlyosabb megaláztatásoknak tett ki Gyulai igazgató.

Kéjelgett abban, hogy egy-két órán keresztül megvárakoztatott. Ha bárki is látogatója volt, szólt, hogy menjek ki az előszobából, nehogy engem lássanak. Sőt nyíltan megmondta, hogy a városházán polgármester úr és Katona tanácsnok úr felfogása szerint nekem már semmi keresni valóm sincs a Szeszfőzdeben és így különös volna, ha még mindig lehetséges volna nekem a Szeszfőzdeben mutatkozni.

Gyűlöletét természetesen előttem palástolni igyekezett. Ezzel szemben mindent elkövetett, hogy minden kapcsolatomból megszűnjék a Szeszfőzdevel, kivéve, ha neki személyes haszna származott. Ilyen esetekben aztán mindent elkövetett, és buzgólkodott, hogy az üzlet létrejöjjön. Egy üzletet sem tudtam a Szeszfőzdevel megkötni anélkül, hogy ne biztosítsam neki a *cégemnek járó* jutaléknak a felét. De még tárgyalni sem volt hajlandó addig, amíg nem igazoltam, hogy hoztam magammal annyi készpénzt, hogy ha az üzletet lekötö, hogy neki az üzlet után cégemnek járó jutalékot azonnal készpénzben ki nem fizetem. Így tehát a Szeszfőzdetől cégemnek járó jutalékoknak felét minden esetben ő szedte el.¹³ A Gyulai ellen felhozott vádak többségét a népügyészség bizonyítottan találta, ugyanakkor mint szeszfőzdei vezetőt magántisztviselőnek vélte, akikre viszont nem terjedt ki a népbírói jogszabályok hatálya, így az ellene folyó eljárást megszüntették: „...a fentebb kiértékelt tényállás alapján alapos következtetést lehet levonni a gyanúsított oly mértékű jobboldali beállítottságára, mely – bár népbíróilag nem üldözhető – tényekben is kifejezésre jutott...”¹⁴

A fentieket Führer a memoárjában írtakkal egészítette ki: „Eltávozásom után munkásságom nem maradt abba, mert sikerült befejeztem egy pálinka nemesítésre irányuló szabadalom munkáját és azt szabadalmaztatni, melyet azonnal ugyancsak átengedtem a városi szeszfőzdeinek, fillérékért, hogy az átmeneti időkben is meg tudjam tartani azt a nívót a piacon, melyet elérni mindig szándékom volt. Erről beszéni egyébként tiltakozik szerénységem. De kénytelen vagyok megemlíteni igenis, hogy e téren Európában tudtommal talán egyedül vagyok, aki ezt az eredményt el tudja érni. Szabadalmam révén eljárással 5-6 napos gyümölcspárlatból fizikai úton 3-4 éves érettségű pálinkát tudok előállítani.”¹⁵

„...szerződéselem felbontása nem volt a város szándékában”

Az emlékiratban Führer hosszan ír arról, hogy a törvénybe iktatott jogfosztó intézkedések megkerülésére milyen lépéseket tett a város, amely végül kudarcra volt ítélve. A megváltozott jogi környezet ellenére, hogy „szerződéselem felbontása nem volt a város szándékában ecsetelem ama kisgyűlésben történt felszólalásokat, melyek akkor hangzottak el, amikor a pénzügyminiszteri leirattal foglalkozta[k]. Dr. Szabó Iván felsőházi tag nagy sajnálattal állapította meg a kényszerhelyzetet és kérte annak a jegyzőkönyvben való megörökítését is. De ugyanezen szellemben hangzott el Kovács Sándor apátplebános felszólalása is, akinek a felszólalását határozott tudomásom szerint Kiss Endre polgármester maga is kívánatosnak tartotta és erre fel is kérte.

13 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. népügyészségi beadvány.

14 MNL BKML XVII. 406. c. A kecskeméti igazolóbizottságok iratai. A III. sz. Igazoló Bizottság iratai. 84/1946.

15 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Pro memoriam”.

Én a legtisztább jóhiszeműséggel jártam el, amikor az alapszerződésben vállalt kötelezettségeken túlmenően további beruházásokba bocsátkoztam, mert a város vezetősége ajánlatomat elfogadta és felhatalmazott, hogy a további berendezéseket és építkezéseket vigyem keresztül. A kötelezettségek teljesítésének, illetve a munkálatoknak állandó ellenőrzésére Varinszky Gyula városi főmérnököt rendelték ki.

Mielőtt rátérnék az átmeneti állapotot előkészítő tárgyalások és megállapodások anyagára, összefoglalva ismételten meg kell állapítanom, hogy ezen időpontig, mint már az előbbieken is kimutattam, olyan 45 000 \$-nyi értéket ruháztam a városi szeszfőzdébe, melyhez Kecskemét városa semmivel sem járult hozzá, és én választás előtt álltam.

Tehát határoznom kellett, hogy békés úton törekszem valamilyen megoldásra, vagy pedig jogaimból nem adok fel semmit és elébe nézek az eseményeknek. A város vezetősége azonban odanyilatkozott, hogy végeredményben nem óhajtja eltávozásomat, sőt ragaszkodott további működésemhez, csupán legyen segítségükre egy olyan helyzet megteremtésében, mely a hivatalos köröket kielégíti, hogy ne legyen büntetőjogi kockázata és támadási felülete.

Amint kitűnik, a város akkori vezetősége végeredményben méltányolta az általam hozott áldozatokat és a város bor és gyümölcsstermelő közönségének érdekei iránt tanúsított segítő magatartásomat. Nem akart és nem is volt szándékában engem kismimmizni. De az események és rendeletek gyorsan peregték. Nyilvánvalóvá vált, hogy nem maradok Kecskeméten és az üzem házi kezelésbe való vétele után nem is maradhatok Kecskeméten.

Miután pedig megnyugtatóan, tárgyilagosan meg tudtam azt állapítani, (de ezt mindenki, aki a tárgyalásokban részt vett, megállapíthatta) hogy *dr. Kiss Endre polgármester a zsidók térfoglalásának korlátozását csak átmenetinek tartotta, megnyugtatólag vettem fel a tárgyalásokat a várossal egy átmeneti megoldás lehetősége érdekében. Dr. Kiss Endre polgármester egész világos intenciói azok voltak, hogy a megkötendő megállapodások feleljenek meg ugyan az idők szellemének, viszont burkolva tovább is kényszerítve legyen az üzem prosperitását előmozdítani.*

Igy jutottunk el oda, hogy 3 szerződést is kell kötnünk.

Az egyik szerződés célja az volt, hogy valami pénzhez jussak. A második szerződéssel az üzem vezérképviseletét veszem át, míg a harmadik szerződés alapján átengedem az üzemnek receptúráimat és eljárásaimat, hogy ennek alapján licence díjakat élvezhessek. Eme harmadik szerződéses megállapodásnak elvi alapját Kiss Endre főispán szó szerint a következőkkel indokolta meg: »Kecskemét városának mégsem lehet közömbös, hogy Führer miképpen él meg s ezért szükség van olyan konstrukcióra, hogy a bekövetkehető újabb rendelkezések se vonják meg egy polgári élet lehetőségét.«

Ezért egy licence-díjas szerződés konstruáltatott, mert ezzel bizonyos – életlehetőség szempontjából – sérthetlenséget szándékozott biztosítani, mert a licence-díjakat nemzetközi törvények védik. Ugyanekkor kikötötte a szerződésben Kiss Endre azt is, hogy a licence-díjakat csak addig élvezhetem és gyermekeim is csak addig élvezhetik, amíg Magyarországon tartózkodom és ezzel egyrészt közreműködésemet biztosítottnak vélte és biztosítottnak látszik az, hogy közreműködésemet nem is mellőzhetik.

A pénzbeli juttatás, mellyel kapcsolatosan kielégítemről kellett nyilatkoznom, érthetően csak az üzem javaiból kellett és lehetett előteremteni. Ezt úgy oldottam meg, hogy a barackpálinka vezérképviseletre vonatkozóan egy szerződést kötöttem a Braun Testvérek Rt. budapesti céggel, amely ezért a szerződésért 60 000 pengőt fizetett. Ebből a pénzből én 30 000 pengőt kaptam, míg 30 000 pengő a szeszfőzdének maradt. Tehát ezzel a 30 000 pengővel oldottuk meg formailag a joglemondást. Ez az egyetlen eset az, amikor a helyzet úgy nézhetne ki, mintha a város adott volna és én kaptam volna. De lényegileg az történt, hogy én szereztem meg a pénzt az üzem révén, amiért semmiféle javakat nem kellett adni.

A Braun cég jogot szerzett csupán, melyet más cég normális viszonyok közt pénz nélkül is megkap.

Itt van a második szerződés, mely a vezérképiseleti kérdést szabályozza. Vizsgáljuk csak meg és tegyük mérlegre! Ebben a szerződésben 7, illetve 10% jutalékot fizet nekem a szeszfőzde, minden általam egyszer megszerzett vevő forgalma után mindaddig, amíg az összes vevőktől évenként 4, illetve 5000 palack likőrforgalmat biztosítok. Mit jelent ez a szerződés világosan? Azt jelenti, hogy az összes likőrgyártmányok értéke után 10% jutalékot kapok, a többi gyártmány után kikötés szerint felárat. A felárat többet tettek ki a jutaléknál, mert azok 16-28%-ig változtak. Ha ezeket számításba vesszük és külön licence díjakat, akkor kitűnik ebből, hogy nagyjában megtérült volna minden beruházásom és munkám is honorálva lett volna. Hiszen már az első évben 10 000 palack forgalmat értem el. Természetesen ezeket a lehetőségeket úgy kellett megszerezniem és megteremtenem, hogy azok a vállalat prosperitását ne befolyásolják. Nem élhettem olyan kényelmesen és biztonságosan, mint pl. egy városi adótitizt.

A szerződésnek tehát az volt a célja, hogy ha az átmenetnek vélt állapotok mégis állandósulnának, úgy beruházásom és munkásságom valamilyen formában megtérüljön. Ezekből kitűnik, hogy *a város méltányos és tisztességes szerződő fél akart maradni velem szemben még az adott viszonyok között is*. A harmadik szerződés, mint már említettem, licence-díjas átmeneti, illetve apanáže¹⁶ jellegű volt, amely még a külföldi üzletekben is haszonrészesedést biztosított. Ha munkaszerzettem és munkakészségem csak kis mértékben is csökkent volna, anyagiakban is jóval biztosabb és kényelmesebb megoldás volna rám nézve, ha az 1939–1940. évben létesített szerződések kigyakorlását választhatnám feladatul, s nem kellene vitákba bocsátkozni, nem tartoznék felelősséggel senkinek, de legfőképpen nem kellene vállalom azt a súlyos, gondterhes feladatot, amelyet a közelgő gazdasági nagy krízis ró minden vállalat vezetőjére.

Mielőtt tovább mennék és foglalkoznék az ezután következőkkel, fel kell vetnem a kérdést megszerezte-e tehát a mai Kecskemét város közönsége a kényszer hatása alatt velem aláíratott szerződéssel azt az alapot, hogy ezzel vagyonomat s életem munkáját elorozhassa. Véleményem szerint tisztességes és józan elbírálással erre gondolni sem lehet.

A második és harmadik szerződés kigyakorlásától, illetve élvezéséről, mint tudjuk, szó sem lehetett, hiszen hónapról hónapra jelentek meg a korlátozó intézkedések, úgy, hogy már 1942. elején a vezérképiseleti szerződést egy Gschwindt-gyári tisztviselőnek, nevezetesen Dr. Isépy Kálmánnak adtam át, aki közismert recept szerint nemcsak, hogy jövedelembe részesített volna, hanem mindenemből kifosztott, még az irodabútorokat is elvitte, hozzásegített ahhoz, hogy mielőbb munkaszolgálatos legyek és a végén minden összeszedhetővel nyugatra menekültem. Ma sem került még elő.

Ez a nyilas briganti is azon figurák közé tartozott, aki zsidóbarátnak és vagyonmentőnek tartotta magát. Csak azért volt nyilas is, hogy a zsidó vagyont elrabolhassa. Szomorú nagyon, de sok zsidó életével fizetett azért, mert bizalommal volt és barátjának tekintette az ilyen emberi fenevadakat.

A licence-díjas szerződést körülbelül egy évig élvezhettem és ebben az esetben más megoldást nem talált a jövedelem elvonása tekintetében Gyulai Lajos igazgató, a licence-díjas gyártmányok forgalomba hozatalát szüntette meg, nehogy valahogyan jövedelemhez juthassak. Őszintén szólva ez volt az egyetlen mód ennek a szerződésnek a kijátszására s ezt az utat dr. Liszka Béla polgármesterrel egyetértőleg meg is találták. A licence-díjas szerződés megkötésekor ilyen rosszindulatú eshetőségre nem is gondolhattam, mely egyúttal a város ellentétes érdekeit is vonta maga után.

16 Rendszeres pénzjuttatás.

A vezérképviseleti szerződés átruházása után a város vezetősége – felbuzdulva – a szabad gazdálkodás és az elzárulás lehetőségétől – *egy újabb nyilatkozatot akart tőlem kicsikarni*, melyben most már mindenről jogérvényesen lemondok. Hiszen én szerénytelenség nélkül mondhatom, láttam elég korán a véget. Ekkor annyira tisztán láttam már (1942-ben), hogy volt bátorságom megtagadni a nyilatkozatot és olyan nyilatkozatot adtam, melyben kifejezetten *jogaimról csak arra az időre mondom le, amíg a zsidótörvény érvényben van*. Nagy vihar keletkezett az adott nyilatkozatom körül. Voltak fenyegetések, stb. Nem mulaszthatom ez alkalommal megemlíteni azt, hogy a kérdés lokalizálása miatt lejöttem Kecskemétre személyesen tárgyalni és ennek a tárgyalásnak a során tette meg dr. Sándor József főügyész úr azt a kijelentést (váljon becsületére): *»Führer Churchillben bizik és nem kötelezhető arra, hogy más nyilatkozatot adjon, mint amilyet ő akar.«*¹⁷

„Mit keres itt ez a barackos zsidó?”

Az egykori szeszfőzdevezetőnek egzisztenciális ellehetetlenülése után, a háború utolsó éveiben még súlyosabb nehézségekkel kellett szembenéznie, hiszen ekkor már saját élete is veszélybe került. A fegyver nélküli katonai szolgálat időszakáról írottak szomorú emlékeket idéznek fel: „1944. április 19-én Jászberénybe munkaszolgálatosnak kellett bevonulnom, jóllehet 53 éves ekkor már elmúltam. Köztudomású, hogy általában csak 48 éves korig hívtak be zsidó munkaszolgálatosokat. Jászberényben az új laktanyában teljesítettem szolgálatot, ahol Zentay Ferenc ezredes volt a parancsnok. Amint később kiderült és a hadtestparancsnokság külön adott utasításaiból is kitűnt, engem kifejezetten feljelentésre hívtak be. Zentay Ferenc parancsnok körülményeimet s minden egyéb múltbeli szerepléseimről igen pontosan volt tájékoztatva és jó bánásmódban hagyott részesíteni, mert tudta, hogy milyen igazságtalanság történt velem. Több ízben beszélgetésbe bocsátkozott velem és bizalmasan egyszer meg is mondta: »Úgy látom, a maga utódjának igen útjában áll.« Határozottan állítom, hogy csak Zentaynak köszönhetem életem megmentését, mert kifejezett hadtestparancs utasítás ellenére nem küldött ki hadműveleti területre, mert mindig ügyekezett valami kibúvót teremteni a részemre.

Mikor a Horthy-féle kivételezési akció nyilvánosságra került, Budapesten élő lányom elhatározta, hogy mentési akciót indít értem, – tudván – hogy milyen körülmények között kerültem munkaszolgálatosnak, s tudta, hogy mennyire lóg Damoklesz kardja fejem felett. Felkereste dr. Kiss Endre államtitkárt, az ügyvédje által elkészített kérelemmel, melyben előadták, hogy milyen érdemeim vannak, melyek bizonyára alkalmasak arra, hogy megkapjam a kivételezettséget. Kiss Endre államtitkár arra hivatkozott, hogy ezt az ügyet megbeszéli Gyulaival és ezután keressék fel őt ebben az ügyben. Leányom eljárt a Budapesten lévő, kecskeméti vezérképviseletnél dr. Iséypnél és általa három ízben is telefonáltatott Gyulainak. Gyulai mindég (sic!) húzta halasztotta az ügyet, amikor már igen sürgős volt, illetve már halasztást nem tűrt az ügy, Gyulai azt a választ adta, hogy ő »a mai viszonyok között nem javasolhatja az államtitkár úrnak, hogy támogassa kérelmemet.« Leányom harmadízben is felkereste Kiss Endre államtitkárt és tőle is elutasító választ kapott.

Azon bajtársaim, akik ugyancsak feljelentés folytán teljesítettek szolgálatot, abba a századba kerültek, akik az Újvidékről történt visszavonulás alkalmával a kiskunhalasi állomáson elpusztultak. A századom 220 emberből állt és a kiskunhalasi állomáson vesztgelt a visszavonuláskor 3 teherkocsiban. Itt ezekből 216-ot egy német SS alakulat kézigrá-

17 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Emlékirat”.

nátokkal és gépfegyverekkel elpusztított. A megmenekült négy bajtársam csupán véletlen folytán menekültem meg, mivel az állomás melletti kocsmában tartózkodtak ez idő alatt.”¹⁸

Az emlékiratban Führer a munkaszolgálat mellett a vészkorszak drámai eseményeit is felidézte, amelyet csodával határos módon sikerült túlélnie: „Mint említettem, az útjukban álló jóakaróim révén munkaszolgálatos lettem és a hadtestparancsnokság intézkedésére, mint minden kedvezménytől megfosztott kisegítő munkásnak kellett dolgoznom és hihetetlen megaláztatásokat elszenvednem. Három védett századból kellett megszöknöm, hogy nyugatra ne hurcoljanak. Nyilasok elől december 14-én háztetőn, egy 5 emeletes ház (Hollán u. 38.) kéménye mögé bújva menekültem meg a sortűz végzete elől.

Mint köztudomású, ugyanakkor elfogott bajtársaimból 17-et még akkor éjjel a Kamermayer utcában egy üzlet kirakatában halomra gyilkoltak. December 18-án egy újabb feljelentés folytán a nyilasok bevitték az V. kerületi párházba, ahol pincéjükben hidegvíz fürdőt kaptam. Éppen most 6-án hangzott el a népbíróság ítélete a szobán lévő nyilasbrigantik felett és 9 személyt ítélték halálra közülük. Amikor a hidegvíz fürdő után felcipeltek és a végrehajtó bizottság előtt álltam, egy előttem ismeretlen egyén lépett be a szobába és a következő kérdést tette fel: »Mit keres itt ez a barackos zsidó?« Jól sikerült magyarázataimnak és az enyhébb hangulatnak köszönhetem megmenekülésemet. Ekkor hazamenet elhatároztam, hogy kötelességem ismét visszajönni Kecskemétre, mert nem a kölcsönös ismertség mentette meg életemet, és a sors kezét láttam ebben. Pedig egyébként elhatároztam, hogy soha többé nem teszem lábam Kecskemétre, mert olyan csalódásban volt részem, azokban az emberekben is, akikben bízhattam volna. De még kevésbé volt szándékomban Magyarországon maradni, ahol ilyen szenvedésekben és szörnyűségeken kellett részt vennem.

Egy óvóhelyen az éhhalálnak kitéve szabadultam fel január 16-án és elhatározásomban erős voltam, hogy mégis visszatérek Kecskemétre.”¹⁹

Újra Kecskeméten

Megérkezése után Führer a hivatalos körökkel történt előzetes egyeztetéseket követően igyekezett az üzem zilált viszonyait a lehetőséghez mérten mielőbb konszolidálni: „Február 18-án egészségileg és fizikailag még erősen megtörve jelentkeztem a város vezetőségénél. *Ezúttal is hálás köszönetemet fejezem ki azért a szíves és meleg fogadtatásért, melyben a város vezetősége és mind azok részesítettek, akikkel visszatérésem alkalmával találkoztam.*

A város Dr. Sándor József főügyész urat bízta meg, hogy a szeszfőzde vezetésébe helyezzen vissza. A városi szeszfőzdét, illetve az üzemet természetesen minden utolsó liter pálinkától kifosztva találtam.²⁰ A berendezés egy részét leszerelve és hiányosan találtam, más része javítására szorult. A cefretároló medencékben volt nyersanyag, melyekre a továbbiak során részletesen ki fogok térni. Ezenkívül rengeteg pulp²¹ hordókban és a hordókból kifolyó állapotban. Igen tekintélyes mennyiségű palackot találtam a raktárban. Hordót úgyszólván semmit.

18 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948 „Pro memoriam”.

19 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Emlékirat”.

20 Führer elmondása szerint az árukészletet 1944. október 20-án Gyulai Lajos előkészítése után dr. Liszka Béla polgármester és dr. Katona Zoltán pénzügyi tanácsnok személyes intézkedése folytán szállítottak el előbb Vácra, majd Komáromba. Utóbbi helyre feltehetően azért, mert itt élt Gyulai lánya szállodatulajdonos férjével.

21 Gyümölcsbű.

Azonnal intézkedtem és anyagot szereztem, hogy a szeszfőzdet mielőbb akár részben is üzemképes állapotba helyezhessem.

Mint köztudomású, ez időben még igen erős harcok folytak magyar területen. Az orosz haderőnek egy csoportja minden héten kétszer is jelentkezett palackokért, amelyből teherautó számra rakodtak fel és vitték a kecskeméti gyufagyár telepére, ahol a palackokat tankbomba céljaira töltötték. Becslésem szerint mintegy 22 000 palackot vittek el a szeszfőzde telepéről, és a maradék elszállítását is csak az orosz parancsnoksággal megteremtett összeköttetések révén tudtam megakadályozni. A maradékról pontos leltárt készítettem.”²²

A város vezetése a megrongálódott és szinte teljesen kiürített üzem igazgatását a korábbiakhoz hasonló feltételekkel – mint a fenti elbeszélésből is kitűnik – 1945. március 1-jétől újra Führer Izidorra bízta. A közgyűlés a döntést, egy pártközi különbizottsággal történt megállapodás alapján egyhangúlag jóvá is hagyta, amelyhez indoklásképpen a következőket hozta fel: „A városi szeszfőzde Führer Izidor vezetése alatt kezdett erőre kapni, amennyiben ő folytonos befektetések és áldozatok árán az üzem kapacitását jelentékenyen növelte s azonfelül a termékeknek, főleg a barackpálinkának külföldön oly hírnevet és piacot szerzett, hogy a román királyi háztól, az angol Walesi hercegtől, azonkívül külügyi képviselletektől is jöttek megrendelések.

Reá kell mutatni arra tényre is, hogy a szeszfőzde nagyobb fokú vásárlásai folytán megakadályozta a kecskeméti gyümölcsök, főleg a barack árzuhanását és ezáltal a termelőknek is nagy anyagi előnyt tudott nyújtani.

A felsorolt érdemek és méltányolandó körülmények dacára a város polgármestere, részben az 1939. évi IV. tc. (zsidótörvény), részben pedig a pénzügyi hatóságok utasítása folytán Führer Izidortól a szeszfőzde üzemének vezetését 1939 augusztus havában megvonta és azt házi kezelésbe vette. Ezen rendelkezés méltánytalan és igazságtalan volt, mert a szerződésben megállapított idő előtt kellett Führer Izidornak a szeszfőzdet a saját pénzén vásárolt gőzerőkre berendezett üstökkel és egyéb felszerelési tárgyakkal a város tulajdonába átengedni annak dacára, hogy azok értéke a szerződésben kikötött hosszabb idő által még nem amortizálódott. Az intézkedés folytán a város Führer Izidor hátrányára jogtalan előnyhöz jutott. Ezen tényállás alapján kétségen felül áll, hogy Führer Izidornak joga van a szeszfőzde üzemének visszavételére. Ezt az igényét a bíróságok is feltétlenül jogosnak ítélnék meg.

Tehát ezen körülmények figyelembe vétele mellett a közgyűlés is arra a méltányos és igazságos álláspontra helyezkedett, hogy a Führer Izidorról szemben elkövetett sérelem teljes jogorvoslást nyerjen és éppen ezért akként határozott, hogy a polgármester úrnak a szeszfőzde vezetésére Führer Izidornak igazgatói minőségébe való alkalmaztatását tudomásul vette és jóváhagyta és elfogadta Führer Izidorról a szeszfőzde vezetésére vonatkozólag kötött szerződést és felhatalmazta a polgármestert, hogy azt a város képviselőjében aláírja.

Az alkalmaztatási szerződés időtartamát azért állapította meg 1955. évi augusztus hó 31. napjáig terjedő időtartamban, mert ezáltal kívánta kárpótolni Führer Izidort azért, hogy 1939. augusztus 26. napjától 1945. évi március 1. napjáig a város hibájából a szeszfőzdet nem vezethette és ezáltal jelentékeny jövedelemtől esett. Jelen határozat a szerződés kapcsán jóváhagyás céljából a belügyminiszter úrhoz felterjesztendő.”²³

22 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Emlékirat”.

23 MNL BKML IV. 1903. a. Kecskemét Város Törvényhatósági Bizottságának iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek. (IV. 1903. a.) 52/1945.

„Hát a múlt szellem bujkál itt?”²⁴

Alig kezdte még meg újbóli ténykedését az üzemben Führer, máris segítségért kellett folyamodnia a Kecskeméti Nemzeti Bizottsághoz. Néhány nappal azelőtt ugyanis, hogy a közgyűlés felhatalmazta a polgármestert az új szerződés megkötésére, a helyi földigénylő bizottság – téves jogértelmezés alapján, felsőbb utasításra – a város tulajdonát képező szeszfőzdet a 600/1945-ös miniszterelnöki rendelet 12. §-ának 2. bekezdése alapján megváltás alá vonta, és egyben az 5600/1945. F. M. számú rendelet 23. §-a alapján az ingatlanból juttatásban részesítette a földigénylőkből alakult Kecskeméti Egységes Munkás és Paraszt Szövetkezetet. A döntés ellen, a város által benyújtott jogorvoslati kérelmeket a felettes hatóságok sorra elutasították, végül a határozat végrehajtását Erdei Ferenc belügyminiszter utasítására függesztették fel.²⁵

Alig egy év elteltével azonban újabb küzdelmek vártak Führerre. A városban megjelent olyan vélemény, amely szerint Kecskemét számára rendkívül előnytelen a vele megkötött szerződés, így ezen változtatni kell. A szeszfőzde vezetője erre válaszképpen készítette el a fentiekben már többször is idézett emlékiratot: „Arról értesültem, hogy egy városfejlesztést célzó, ismertető előadáson egy helybeli szeszfőző vállalat igazgatója is hozzászólt a kérdéshez s ennek során a városi szeszfőzde jövedelmezőségét bírálta a város szemszögéből. Az elhangzott hozzászólást több jelenlévő hallgató által ellenőrizve megállapítottam, hogy a felszólalónak csupán az volt a célja, hogy a város által csekélynek jelzett és az én aránytalan nagy jövedelmemre rámutasson.

Miután az említett igazgató a hozzá nem értő hallgatóságot a hiányos ismerete mellett megtéveszthette, illetve félrevezethette, szükségesnek tartom az alábbiakban bárki részére ellenőrizhető adatokkal nemcsak megcáfolni a szóban lévő igazgató állításait, de feltárni minden részletét az eseményeknek és megállapodásoknak, hogy végre tárgyilagos szemüvegen alkothasson véleményt az érdeklődő. [...] Remélem, hogy sikerülni fog eloszlatni azt a többek által elképzelt ködöt, melyet egyes laikusok a városi szeszfőzde köré vonnak.

Mindenekelőtt, mielőtt a részletek ismertetésével foglalkoznék, tisztáznom kell a kérdés gerincét, mely abban csúcsonodik ki (mert itt van a kutya elásva), hogy Kecskemét városa – a szeszfőzdei engedély és telep tulajdonosa – semmivel sem járult hozzá az építkezéshez, berendezéshez, felszereléshez. A szeszfőzde mai állagát az én pénzemből, az én vagyonomból rendeztem be és szereltem fel.

Erről eddig a hozzászóló uraktól egy árva szó sem hangzott el, vagy tudatosan hallgatva lett erről, vagy pedig, foglalkozva témával, még senki sem vette a fáradságot magának, hogy tüzetesen áttanulmányozza a főkérdést, hogy tulajdonképpen milyen alapon jutott a város birtokába a szeszfőzde mai állagának.

Talán szankcionálni akarja a mai demokratikus városi vezetőség ezt a jogfosztást, amit a múlt regime²⁶ sem tett meg? Vagy Kecskemét város közönsége ma fasisztább akar lenni, mint a volt fasiszták?

Ennek a kérdésnek a felvetése indokoltnak tekinthető, ha tárgyilagosan megvizsgáljuk a történeteket.

Én a magam részéről természetesen fel sem tételezem ezt. Feltéve, de meg nem engedve, hogy bárki akár csak egy kis jogfosztás kísérletébe belebocsátkozni szándékozna, el szeretném téríteni ettől a szándékától, mivel véleményem szerint maga a kísérlet is meddő volna. Én tisztán a tárgyi igazság alapján állok, de éppúgy az erkölcs alapján is.

24 MNL BKML XVII. 46. A Kecskeméti Nemzeti Bizottság iratai. 177/1945.

25 MNL BKML IV. 1910. c. 15 164/1945.

26 Kormányzati rendszer.

Itt produkálom ama leltári jegyzéket, műszaki és értékbecsléseket, melyeket szakértő bevonásával, 1945. szeptember havában fejeztek be és az 1938-as értékelés és avulás figyelembevételével számítottak ki. Ezek kizárólag csak azokra a részekre vonatkoznak, melyek az én működésem idejében keletkeztek és rendezettek be. Ezt tényként kérem elfogadni, mivel ennek az ellenkezőjét bizonyítani, vagy állítani nem lehet, mert ismétlem a város nem járult hozzá a kiadásokhoz.

A számszerű adatok a következők:

Leltár szerint a szeszfőzde berendezése, felszerelés	
értékbecslés és műszaki vélemény alapján, avulás	112 612,- P
építkezésekből származó kiadásaim a meglévő	
épületek és stb-ből megállapítva	52 477,- P
az 1935–1937-es években kitesznek	
(ezen összeg részletes ismertetése az 1937.	
és 1938. év folyamán a városhoz intézett	
beadványaimban szerepel	<u>62 000,- P</u>
	227 089,- P

Ha a ma szokásos érték meghatározó faktort venném figyelembe, ez az összeg mai 45 400 \$, vagy ennek megfelelő aranynek felel meg, amely nem amortizáltatott.”²⁷

Kié a haszon?

Az emlékirat talán leghosszabb, de rendkívül izgalmas része, amelyben Führer nagy alaposággal felvázolta a termelés pénzügyi tényezőit, cáfolva ezzel saját gazdagodását és a város kisemmizését hangoztató vádakat: „Most pedig azzal a bogárral kell foglalkoznom, mely egyes hozzá nem értő egyének a »bogara«, hogy Führer a városnak csak 3% hasznot fizet, amikor neki 97% haszon marad.

Hát ez ilyenformán bizony eléggé alkalmas arra, hogy egyes személyek ebből a témából népszerűséget kovácsolhassanak különösen pedig azoknak, akik az éjszakát is nappallá teszik azért, hogy a város érdekeit tartsák szem előtt. Ezt a kérdést áttekinthetően csak úgy tudom megvilágítani, ha magával a pálinkatermelés kalkulációjával is foglalkozom.

De mielőtt ennek kisebb részleteivel foglalkoznánk, a fő, illetve csúcskérdést kell itt megvilágítani. Mint már előadásom elején ismertettem 1945 tavaszán még ott tartottunk, hogy 45 400 \$ értékű beruházását kell amortizálni. Ezt 8 évre elosztó mintegy 5600 \$ esik évente, az egy évi termelési keretet alapul véve, 400 hl abszolútot tehát egy abs. hl pálinkára mintegy 14 \$ esik. Ha történetesen a város nincs abban a szerencsés helyzetben, hogy egy szeszfőzsdét zabráljon és becsületesen akár csak részben is meg akarja téríteni annak az üzemnek az árát, amely tálcán hozva pár év leforgása alatt tehermentesen birtokába kerül, akkor természetesen figyelembe kell ezt venni. És ha ezt figyelembe vette, akkor nem 3% hasznot élvezett a város, amely tényleges tiszta haszonnak is egyébként átlag több mint 30%-át teszi ki, hanem megkereste az egész üzem árát, évenként visszatérő komoly hasznot is élvezett és legalább egy 60–70 000 dollár értékű vagyontárgyhoz jutott, teljesen ingyen, nem beszélve annak ideális, felbecsülhetetlen értékéről, mely Kecskemét város, illetve a kecskeméti barackpálinka jobb értékesítése szempontjából komolyan tekintetbe vehető.

Ne vezessük tehát félre a laikusokat, hanem mondjuk meg világosan, hogy ne a 3% propaganda számnak üljenek fel, hanem gondolkozzanak és megállapíthatják akkor, hogy

27 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Emlékirat”.

mekkora nagy horderejű anyagi előnyt s egyebet jelent Kecskemét városának az, hogy velem a szerződést megkötötte és jelent sokat, hogy azt tisztességgel be is akarja tartani.

Miután pedig bármelyik szeszfőzde prosperitását vizsgálni akarom, figyelembe kell vennem az évenként előforduló főbb termelési ágakat, melyek a szeszfőzde termelési keretét kitöltik.

Így juthatunk el oda, hogy Kecskemét esetében 3 főbb termelési ággal kell foglalkozni és pedig

- 1) borpárlat
- 2) törköly
- 3) barack

Itt is előre kell bocsájtanom, hogy a termelési költségeket, illetve bekerülési árakat befolyásoló adatokat figyelembe vettem a békebeli beszerzési árakat, valamint a stabilizáció után számolható faktorokat (az 1938-as áraknál 30%-kal kevesebbet kalkuláltam) és a második időtérben előfordult és előfordulható ár nivó együtteséből kaptam meg az alábbi adatokat:

A zavarok elkerülése végett a dollárt vettem értékalapozónak.

Törköly:

100 q törköly, akár pálinkában, akár pénzben

40 \$-t jelent és tekintettel annak alkoholhozamára (2,7–3%-ig)

1 abs. hl nyersanyagja kitesz 14 \$

1 abs. hl termelési költsége kitesz 10 \$

szeszdója 37 \$

karbantartás abs hl-ként 2 \$

amortizáció 14 \$

3% természetben csere áruban ennyit ér 3 \$

80 \$

A város tehát azonnal kapott hasznot 3 \$

közvetve az amortizáció révén 14 \$

17 \$

Nézzük csak meg a »propaganda« beállítását. Ha egy abs. hl pálinka 80 \$-ba kerül önköltségi árba, melyből 17 \$-t levonunk a város javára, marad 63 \$, mint bekerülési ár. Ez a pálinka mennyiség (mely 200 litert tesz ki) mely nem adható el még 65 \$-ért sem, de ha normális viszonyok között volnánk a jövőben és nem veszélyeztetné a ma kialakult 30–40%-kal olcsóbb ár a jövőbeni piacot, akkor ez a pálinka mennyisége esetleg 70–72 \$-ért volna eladható. Úgy, hogy a 63 \$-os önköltségi árunál 9 \$ bruttó haszon jelentkezne, mely az eladási jutalék levonása után mivel az a fő összegből számítandó, 7,5 dollárra csökkenne. Ha most ezt a 7,50 dollárt csak a 3% városi részesedéssel állítom szembe, ez kereken 40%-ot jelent a tiszta haszonból. De mint már említettem ez haszonnak egyáltalán nem tekinthető, tisztán a mutatkozó jövedelem csak akkor jelentkezik számszerűleg, ha az amortizálódó részt is feláldoztam a jövedelem javára.

De az előbbi teóriát is egészen egyszerűséggel megcáfolom. Ma jövedelem és kereseti adóban ugyancsak 3%-ot le kell fizetni, amely további 21,2 \$-nak felel meg, amit természetesen le kell vonnom a tiszta haszonnak mutatkozó összegéből és ha ezt levonom, akkor a 3% a most már nettónak mutatkozó 5 \$-nak már 50–60%-át teszi ki, attól függően, hogy az árut, mint csereárut használom fel, vagy pedig készpénzben kapja meg a város. Mindezt figyelembe véve kitűnik az, hogy a jövedelemnek tekintett összegek egyáltalán nem jövedelmek, csupán részleges törlesztése az én beruházásomnak. Véleményem szerint még rosszhiszeműséggel sem lehet jövedelemnek tekinteni vagy nevezni azt az összeget, amit én befekteté-

seim amortizációja alapján kell visszaszereznem a legnehezebb körülmények és küzdelmek közepette. Hát hol az én fáradtságom és munkám ellenértéke? Hát ez csak ráadás?

De ugyanez a számítási eredmény mutatkozik akármelyik termelési fő ágazatnál, kisebb %-os eltérésekkel és ezért mellőzöm ezeknek a részletezését. Ha ez bárkit érdekel, úgy szívesen szolgálok részletes felvilágosítással. Hiszen végeredményben a szeszfőzdei komplexum szempontjából nem az vitandó, hogy hány % alkohol nyeredék²⁸ van és fillérre kiszámítva mennyi a haszon, illetve veszteség.

Könnyen elbírálható az egész komplexum a következő szemszögből: tegyük fel, hogy az általam eszközölt beruházási összegeket egy harmadik személy adta volna kölcsön a városnak, vagy az üzemnek azzal a feltétellel, hogy az adott kölcsönrel építsék fel az üzemet és gyümölcsöztessék és az amortizálás után adja át az üzemet a városnak, míg közben azonban 2–3%-ot kiköt magának a város. Ez esetben tehát tisztázni kellett volna, hogy hány év alatt törleszti le a 3. személy a befektetett pénzt, továbbá tisztázni kellett volna azt, hogy ha a város korábban óhajtaná házi kezelésbe venni az üzemet, mit térít vissza a város az utóbbi esetben.

Megtörtént az egyik tisztázás az én esetemben az alapszerződésekkel. A másik kérdés azonban nyitva maradt. Ha tehát a városnak különösebb érdekei fűződnek ahhoz, hogy az amortizálás kontemplált időnél rövidebb idő alatt menjen végbe, úgy természetesen meg kell vizsgálni és kiszámítani azt, hogy mennyivel kevesebb részesedéssel fog a város megelégedni ez esetben. Szerintem ez a második rész is tisztázást nyert, mert visszatérésem után pártközi bizottság bevonásával letárgyaltam ezt a város vezetőségével és Kecskemét város törvényhatósági közgyűlése egyhangúlag elfogadta alapszerződéseim jogosságát és érvényességét elismerve, felhatalmazta a város vezetőségét, hogy 8, illetve 6 évre hosszabítsa meg a szerződés kigyakorlását.

A fő kérdéseket taglalva fel kell vetnem a következőket: Elvitatható-e az a jogi helyzet, hogy én törvényes alapon gyakorlom ki a várossal kötött szerződéseket. Csorbult-e ez a jogalap, vagy 3. esetben teljesen jogtalan. *Az én álláspontom világosan a következő:*

Én teljesen a jog alapján állok. Én az alap és pótszerződésekben kikötött jogommal élek. A közben kikényszerített joglemondás törvénytelen volt. A házi kezelésbe vétel ideje alatt keletkezett jövedelmekről jogfenntartással lemondok és olybá tekintem ezt az időt, mintha szerződéseim gyakorlása szünetelt volna és beruházásaim értéke erejéig követelésemet csorbíthatatlanul fenntartom.

Ne essen senki sem abba a tévedésbe, hogy a felvett 30 000 pengőt valahol levonni, vagy betudni lehetne. Azt én az én pénztáramból vettem fel. Miután pedig a házi kezelésbe vétel idejében kész áruban és nyersanyagokban mintegy 750, világosan mintegy 1500 hl. barackpálinkát hagytam itt és adtam át és a szeszfőzdet teljesen felszerelve, beruházva, minden mozgó leltárával, anélkül, hogy én azt leltárilag átadtam volna. Éppúgy, míg a szükségem nem merül fel annak, nem veszem számításba azt az összesen mintegy 1100 q nyersanyagot, melyet a szeszfőzde átvételekor itt találtam, sem pedig a palaczkokat, melyeket nagy részben az oroszok elvittek. Hiába próbálkoznak egyesek ebben a vonatkozásban súrlódási pontokat teremteni, mert ellenszámlám ennek a tízszerese.

Mint ahogy nem akartam vitákat provokálni eltávozásomkor, úgy most is ezen az állásponton voltam, mert kötelességemet akartam teljesíteni és hivatásomnak élni és az építés munkájában a magam módján részt venni. Nem kenyerem a sugdolózás, de még kevésbé az áskálódás, nagyon szívesen és örömmel tárgyalom ügyemet a nyilvánosság előtt is, mert nekem nincs semmi takargatni valóm, sőt szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy büszke vagyok eddig elért eredményeimre, illetve munkámra. Ebből kiindulva ez

²⁸ Hasznos hányad, az alapanyagból nyert pálinka mennyisége.

alkalommal tisztelettel felkérem mindazokat, akiket érdekel, vagy közfunkcionáriusokat, hogyha meggyőződésesen is eddig ügyemet támogatták, úgy ezt a jövőben mellőzni szíveskedjenek, mert van mellettem annyi jog, hogy igazamat megvédhessem saját magam. Nem hallgathatom el azt sem, hogy én Kecskemét városát becsületesen és tisztán működési területnek tekintem és nem vadászterületnek.

Végül pedig röviden rá kell térnem arra, hogyha a városnak, ismételten, bármely különös érdeke fűződne ahhoz, hogy szerződéseim feltételein változtatni akar, úgy én hajlandó vagyok tárgyalásokba bocsátkozni, miután meg van erre is a kiindulási alap.

Viszont pedig, ha szerződéseim – jóhiszeműségem ellenére – megsem felelnének meg a fennálló törvényes rendelkezéseknek, úgy köztudomásúlag meg van arra is a mód, hogy azokat megfelelően át lehessen alakítani. Amennyiben pedig bárki is ügyemben részletesebb felvilágosításra szorulna, úgy nagyon kérem, forduljon hozzám és igen szívesen állok rendelkezésére.”²⁹

Epilógus

A Führer Izidorral 1945-ben újból megkötött alkalmaztatási szerződést a belügyminiszter a továbbra is hatályban lévő átruházási tilalom miatt nem hagyta jóvá, így az meg is szűnt. A kontraktus kormányhatósági elismerésének mellőzését egyébként maga a polgármester is kérte. A háború végén a két fő cél az üzemmel kapcsolatban egyrészt az volt, hogy a szeszfőzde hasznosítást nyerjen, másrészről megtörténjen Führer kártalanítása. A város 1946-ban viszont már szeretett volna ebből a helyzetből szabadulni, ugyanakkor elegendő tőke és tapasztalat híján keresnie kellett egy másik üzemeltetőt.³⁰ Az üzem 1947 áprilisától az Állami Szeszegyedáruság kezelésében működött, de annak vezetéséért továbbra is Führer felelt. Egy év elteltével a Pénzügyminisztérium súlyos visszaéléseket tárt fel a szeszegyedáruságnál, ezzel összefüggésben került sor Führer Izidor azonnali hatályú felmentésére is. Az ügy háttéréről – az eljárás befejezetlenségére hivatkozva – szűkszavú tájékoztatást adó helyi újsághír szerint egy nagy összegű jövedéki csalás indokolta többek, így köztük a szeszfőzde vezetőjének menesztését is. Nagyban valószínűsíthető, hogy a szakmai hírnevet a pénznél többre tartó, és egész élete során az alkotásnak élő Führer egy koncepciós ügy áldozatává vált.³¹ Egyéb források hiányában a kérdést egyértelműen eldönteni nem lehet, arra csupán a *Kecskeméti Hírek* erősen tendenciózus írásának záró soraiból következtethetünk: „Az államosítást lehet megelőzni, sőt kijátszani is lehet, azonban a következményekért vállalni kell a felelősséget és a büntetést.”³² Führer Izidor kecskeméti tevékenysége ezzel másodjára is, ezúttal azonban végleg megszakadt. A „barackpálinka tábornokának” további életét homály fedi...

29 MNL BKML IV. 1910. c. 10 146/1948. „Emlékirat”.

30 MNL BKML IV. 1903. a. 104/1947.

31 MNL BKML IV. 1903. g. Jelentés 5. számú függelék.

32 Leváltották a Szeszegyedáruság vezetőit – felfüggesztették állásától Führer Izidort a Kecskeméti Szeszfőzde igazgatóját. *Kecskeméti Hírek* 1948. április 18. 3.